

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

MODEL DEVELOPMENT FOR BUDDHIST UNIVERSITIES MORAL TEACHING
MANAGEMENT IN BASIC EDUCATION SCHOOLS.

พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิโช)* พินสุตา สิริธรรังศรี** สินธะวา คามดิษฐ์***

Phrakrupalatkaweeewathtana (Teerawit Sukontavaranon), Pinsuda Siridhrungsri,
Sinthawa Khamdit

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีวิธีเชิงผสานวิธี เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถามผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และพระสอนศีลธรรม จำนวน 385 คน และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. มหาวิทยาลัยสงฆ์ มีการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาพรวมการบริหารจัดการทั้ง 8 ด้าน อยู่ระดับมาก โดยด้านการสื่อสารองค์กร ด้านการปฏิบัติการ ด้านการดำเนินการ ด้านการตรวจการ และด้านการทบทวน อยู่ระดับมาก ส่วนด้านการวิเคราะห์ ด้านการวางแผนและด้านการควบคุม อยู่ระดับปานกลาง ในด้านปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า ทั้งภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ระดับปานกลาง

2. รูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย (1) แนวคิด ที่นำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ เกิดเป็นระบบการบริหารแบบ 8 R Model (2) ระบบการของการบริหารจัดการตามรูปแบบ

* Doctor of Philosophy Program in Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University.

** Dhurakij Pundit University.

*** Dhurakij Pundit University.

ได้แก่ การวิเคราะห์ การวางแผน การสื่อสารองค์กร การปฏิบัติการ การดำเนินการ การติดตามและตรวจสอบ การทบทวนและปรับปรุง และการควบคุมและรายงาน (3) กระบวนการบริหารจัดการตามรูปแบบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของงานสอนศีลธรรม ปัจจัยการบริหารจัดการ คือ งานบุคคล งบประมาณ งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป ขั้นตอนการดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่การเสนอคำขอ งบประมาณ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การรับสมัครและพัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนออกปฏิบัติงานสอน การแนะแนว ติดตาม และประเมินผล การรายงานผลการดำเนินงาน และผลผลิต (4) ข้อดี ของรูปแบบการบริหารจัดการ คือ การสร้างองค์กรแห่งคุณธรรม มีความสอดคล้องกับองค์กรทางสังคมไม่แสวงหากำไรหรือรายได้ เสริมพลังทางการบริหารจัดการการศึกษา (5) ข้อจำกัดของรูปแบบการบริหารจัดการ คือ อาจเกิดการต่อต้านจากบุคลากรที่มีความไม่โปร่งใส ขาดความรับผิดชอบ และในระยะแรกบุคลากรอาจจะมีภาระความรับผิดชอบมากขึ้น (6) เงื่อนไขของความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ คือ จะต้องถ่ายทอดกระบวนการบริหารจัดการสู่บุคลากรทุกระดับ ประสานความร่วมมือในด้านต่าง ๆ และเร่งพัฒนาเครือข่าย

คำสำคัญ : การพัฒนา, รูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the state of moral teaching management in basic education schools under Buddhist universities and to present a model of moral education management in those basic education institutions. The research employed the mixed methods research. The research instruments included the questionnaires for the school administrators, officials and the Buddhist monk teachers, totaling 385 people and the interviews with 9 experts. Data was analyzed using descriptive statistics which included percentage, average, standard deviation and content analysis.

The findings were as the following;

1. The management of moral education in basic education institutions of the Buddhist universities was found to be at the high level across the 8 aspects. corporate communication, operation, implementation, inspection and revision were practiced at the high level. analysis, planning and control were the dimensions practiced at the moderate level. In terms of management problems, both the overall and the individual aspects were found to be at the moderate level.

2. The management model of moral instruction in basic education schools consists of: (1) the concept of the eightfold path as a management guideline, known as the 8-r model management system, (2) the management system includes analysis, planning, corporate communications, operation, follow-up and monitoring, revision, control and reporting, (3) the management system formats are combined with the environment of moral teaching, the management factors include human resources, budget, academic work and general administration; the operational procedure starts from the request for a budget, human resource preparation, recruitment and development of the moral teaching monks, dispatching the monks to teach in schools, performance monitoring and evaluation, and writing up performance reports. (4) the advantages of a management model are the creation of moral organizations, consistent with non-profit social organizations, which would empower the management of education. (5) the limitations of the management model are the potential resistance from non-

transparent personnel, responsibility of the personnel, and the amount of workload and responsibilities at the initial stage. (6) the success factors of the model include the need to transfer the management process to personnel at every level, collaboration in various areas, and the need for network development.

Keywords: model development, Buddhist universities moral teaching

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตั้งอยู่ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ 24 แห่ง (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558, น.4) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตั้งอยู่ที่อำเภอสาละยา จังหวัดนครปฐม มีวิทยาเขตและวิทยาลัย 9 แห่ง (Mahamakut Buddhist University, 2013) ซึ่งจัดการศึกษาเฉพาะด้านพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดำเนินงานด้านการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งปีงบประมาณ 2560 มีพระสอนศีลธรรม ทั้งสิ้น 24,700 รูป งบประมาณสนับสนุน ปีละ จำนวน 649,900,000 บาท โดยการรับสมัครพระภิกษุ การพัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนศีลธรรมไปดำเนินการสอนในโรงเรียน การติดตามผลและการประเมินผล ตลอดจนการสรุปผลการดำเนินงาน

ปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่ยังขาดประสิทธิภาพ ได้แก่ (1) ปัญหาในการวิเคราะห์องค์กร เช่น การเบิกจ่ายนิยัตยัตประจำเดือนของพระสอนศีลธรรม ที่มีหลายขั้นตอนและย้อนไปย้อนมา มหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ทั้งหลักสูตรที่ใช้สอนนักเรียนและหลักสูตรการพัฒนาพระสอนศีลธรรม และยังขาดระบบการจัดการฐานข้อมูลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ (2) ปัญหาในการวางแผน เช่น การฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อเป็นพระสอนศีลธรรมทั้งเก่าและใหม่ที่ยังขาดแบบแผนอันเดียวกันทั่วประเทศ ปัญหาในการสื่อสารองค์กร เช่น (3) ความล่าช้าในการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และพระสอนศีลธรรม การประชาสัมพันธ์พระสงฆ์เข้าร่วมโครงการ การกระทบกระทั่งกันด้วยวาจาจากการแสดงความคิดเห็น (4) ปัญหาด้านการปฏิบัติงานขององค์กร เช่น พระสอนศีลธรรมหลายรูปหมดกำลังใจ และลาออกไปในที่สุด บุคลากรที่ปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ใส่ใจ ไม่ละเอียดในขั้นตอนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ (5) ปัญหาด้านการดำเนินการ เช่น การกำหนดแผนการปฏิบัติงานที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมตามที่ได้วางแผนไว้ (6) ปัญหาในติดตามและตรวจสอบโครงการฯ เช่น ขาดการติดตามการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการติดตามและประเมินผล ขาดหลักและวิธีการติดตามและประเมินผลที่มี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชากรในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน พร้อมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์หาประเด็นที่ควรแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาเพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยร่างรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นนำมาร่างเป็นรูปแบบแล้วจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบและยืนยันรูปแบบที่ได้ร่างขึ้นมาแล้วนั้น ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในที่ประชุม แล้วนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสอบถาม ผู้เกี่ยวข้อง ปี 40 – 25 ราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ มีอายุระหว่าง 385 ปี 6 – 4 งานมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เป็นพระสอนศีลธรรม ที่มีประสบการณ์ทำในภาพรวมพบว่า การบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก การบริหารจัดการทั้ง ด้าน พบว่า ด้านการสื่อสารองค์กร ด้านการ 8 ะเฉลี่ยในปฏิบัติการ ด้านการดำเนินการ ด้านการตรวจการ และด้านการทบทวนหรือรายงานผล มีค ะระดับมาก ส่วน ด้านการวิเคราะห์ ด้านการวางแผนและด้านการควบคุม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง โดยมีเสนอแนะว่า ให้มีการวิเคราะห์โครงการอย่างสม่ำเสมอ หาแนวทางพัฒนาการสอนศีลธรรมให้ สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน หาสาเหตุของปัญหาเพื่อแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ วางแผน โครงการให้มีความต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการสื่อสารที่รวดเร็วและตรงกับความ

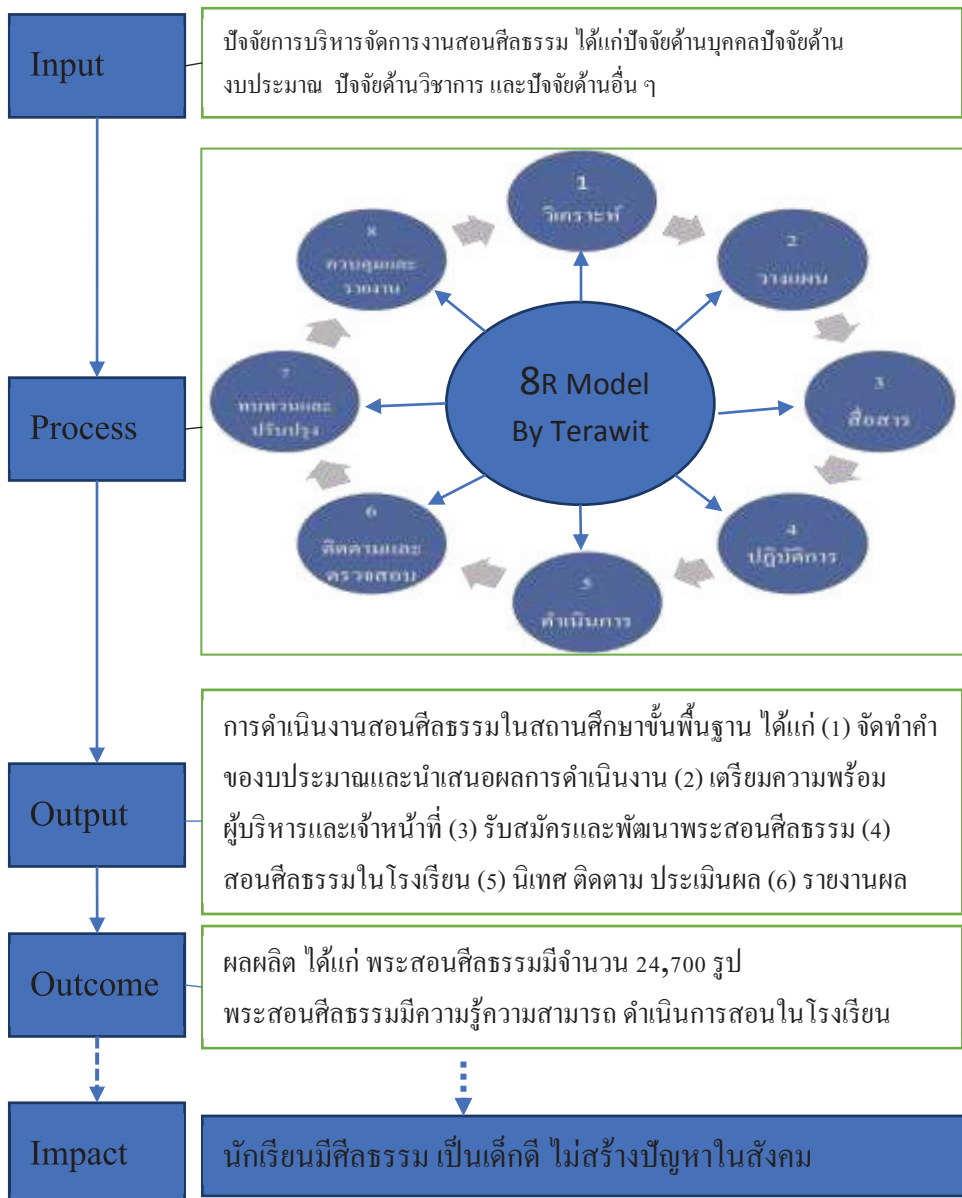
เป็นจริง ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ ถือเอาประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง ให้มีการตรวจสอบเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหา และพัฒนางาน พร้อมทั้งรักษามาตรฐานของงาน มีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อไป

ปัญหาการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ทั้งปัญหาการบริหารจัดการโดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง มีข้อเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบเดียวกัน ขาดการให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาการร่วมกันปฏิบัติงานของพระสอนและครูในโรงเรียนซึ่งเกิดจากความแตกต่างของพระสอนศีลธรรมกับครูทั่วไปในโรงเรียน จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ที่มีอยู่มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามกำหนด สำหรับแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การหาแนวทางในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรการอบรมความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ และเครือข่าย วางแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมปัจจัยการบริหารจัดการทั้ง ด้าน คือ งานวิชาการ งบประมาณ 4 งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ในการสื่อสารระหว่างบุคลากรในโครงการ จะต้องมีความจริงจังต่อกัน มีเป้าหมายในการสื่อสาร ปัญหาในการปฏิบัติการมักจะเกิดขึ้นกับการประสานงานมีการวางแผนการดำเนินงานระยะยาว นำมาถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การทำแผนปฏิบัติการและจัดทำแผนการปฏิบัติงานระดับบุคคล หรือการออกนิเทศและติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่สอนให้ครบทุกคนได้มีการสรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการบริหารได้พิจารณา แล้วนำเสนอมหาวิทยาลัยต่อไป

4.2 การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีส่วนสำคัญ ส่วน ได้แก่ 3

ส่วนที่ 1 ส่วนนำประกอบด้วย ความนำ ที่กล่าวถึงความเป็นมาของงานสอนศีลธรรมรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัญหาที่เป็นอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบันแนวคิดที่นำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ได้แก่ (1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ (2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (3) สัมมาวาจา การเจรจาชอบ (4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ (5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ (6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ (7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ และ (8) สัมมาสมาธิ ความตั้งมั่นโดยชอบ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบได้แก่ (1) เพื่อจัดหาและพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถเข้าไปอบรม สั่งสอน ปลูกฝังนักเรียนในสถานศึกษา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม (2) เพื่อให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้บริหารจัดการทรัพยากรของงานสอนศีลธรรมอย่างคุ้มค่าและเกิดการพัฒนา ให้พระสอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่อย่างอย่างภาคภูมิใจ

ส่วนที่ 2 ระบบและกระบวนการบริหารจัดการของรูปแบบ ประกอบด้วย (1) ระบบ การของการบริหารจัดการตามรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์ การวางแผน การสื่อสารองค์กร การ ปฏิบัติการ การดำเนินการ การติดตามและตรวจสอบ การทบทวนและปรับปรุง และการควบคุม และรายงาน (2) กระบวนการบริหารจัดการตามรูปแบบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของงานสอนศีลธรรม ปัจจัยการบริหารจัดการ คือ งานบุคคล งบประมาณ งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป ขั้นตอนการ ดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่การเสนอคำขอของงบประมาณ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การรับสมัครและ พัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนออกปฏิบัติงานสอน การแนะแนว ติดตาม และประเมินผล การรายงานผลการดำเนินงาน และผลผลิต คือพระสอนศีลธรรมมีจำนวน 24,700 รูป พระสอน ศีลธรรมมีความรู้ความสามารถ ดำเนินการสอนในโรงเรียน ปรากฏดังภาพประกอบ



ส่วนที่ 3 ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไข รูปแบบการบริหารจัดการนี้ มีข้อดี คือ สร้างองค์กรแห่งคุณธรรม มีความสอดคล้องกับองค์กรทางสังคมไม่แสวงหากำไรหรือรายได้ เสริมพลังทางการบริหารจัดการการศึกษา ข้อจำกัดเมื่อใช้รูปแบบการบริหารจัดการ อาจเกิดการต่อต้านจากบุคลากรที่มีความไม่โปร่งใส ขาดความรับผิดชอบ และในระยะแรกบุคลากรอาจจะมีภาวะความรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ คือ จะต้องถ่ายทอดกระบวนการบริหารจัดการสู่บุคลากรทุกระดับ ประสานความร่วมมือในด้านต่าง ๆ และเร่งพัฒนาเครือข่าย

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ประเด็นการบริหารจัดการงานสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีการดำเนินการ มีการติดตามและตรวจสอบ มีการทบทวนและปรับปรุงงานสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมาก สอดคล้องกับปัญหาในการบริหารด้านดังกล่าวที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ปัญหาในด้านการดำเนินการ การติดตามและตรวจสอบ และการทบทวนและปรับปรุง มีน้อยกว่าระดับการปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานสอนศีลธรรมเป็นงานที่ไม่ส่งผลเสียหรือผลร้ายต่อสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่น ตลอดจนไม่มีผลกระทบที่เป็นด้านลบต่อบุคคลอื่น อีกทั้งพระสอนศีลธรรมนั้นมีความรักและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของการสอนแก่นักเรียน การวางตัวของพระสอนศีลธรรมจึงมีความสำนึกในอาภรณ์ปรีชา เป็นพระที่พ้นนวกะแล้ว คือ มีอย่างน้อย 5 พรรษา หรือได้รับการบวชสั่งสอนเป็นอย่างดี หากพระสอนศีลธรรมไม่มีความสำรวม ไม่วางตัวให้เหมาะสมแก่ความเป็นพระสงฆ์ ก็มักจะได้รับการติเตียน ครูและนักเรียนไม่มีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระสอนศีลธรรมรูปนั้น ดังนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงมีวิธีการฝึกอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทดังกล่าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phrakhruatthamphani (2011:113-114) ที่ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 การศึกษาดังกล่าวพบว่า พระสอนศีลธรรมควรมีการชมเชยหรือมอบรางวัลแก่นักเรียนที่มีการประพฤติตัวที่เหมาะสม โดยมีพระสงฆ์เป็นแบบอย่าง พระสงฆ์ต้องใช้คำพูดและคำสอนในการเผยแผ่ศีลธรรมให้เหมาะสม พระสงฆ์ควรประพฤติตนให้น่าเลื่อมใสศรัทธา พระสงฆ์ต้องไม่ควรเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกอย่างแม้การสูบบุหรี่ เป็นต้น

5.2 ประเด็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่า ระบบการของการบริหารจัดการตามรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์ การวางแผน การสื่อสารองค์กร การปฏิบัติการ การดำเนินการ การติดตามและตรวจสอบ การทบทวนและปรับปรุง และการควบคุมและรายงาน และกระบวนการบริหารจัดการตามรูปแบบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของงานสอนศีลธรรม ปัจจัยการบริหารจัดการ คือ งานบุคคล งบประมาณ งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป ขั้นตอนการดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่การเสนอคำขอ งบประมาณ การเตรียมความพร้อมบุคลากร การรับสมัครและพัฒนาพระสอนศีลธรรม การส่งพระสอนออกปฏิบัติงานสอน การแนะนำ ติดตาม และประเมินผล การรายงานผลการดำเนินงาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Ratchphr Kalapaty, 2015: 105 – 114) ที่ได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ เทศบาลตำบลหนองผือ อำเภอยะเขมาธิ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า เกิดรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนที่เรียกว่า NONGPHUE โมเดล โดยมี กระบวนการ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ 7 ขั้นตอน

ได้แก่ 1) การเตรียมคณะทำงานวิจัย 2) การประสาน หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง 3) การศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน 4) การประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ 5) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติ การ 6) การ ติดตามตรวจสอบประเมินการดำเนินงาน 7) การสรุปผลการดำเนินงาน

5.3 ประเด็นระบบการบริหารจัดการตามแนวคิดของมรรคมืองค์ 8 หรือการบริหาร จัดการแบบ 8 R Model จากการศึกษาพบว่า ระบบการบริหารจัดการประกอบด้วย (1) การ วิเคราะห์ (2) การวางแผน (3) การสื่อสารองค์กร (4) ปฏิบัติการ (5) การดำเนินการ (6) การ ติดตามและตรวจสอบ (7) การทบทวนและปรับปรุง (8) การควบคุมและรายงาน ซึ่งผลการศึกษา ในแต่ละขั้นตอนสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์นั้น มีแนวคิดมาจากหลักธรรม ข้อ สัมมาทิฐิ แปลว่า ความเห็นชอบ จากการตีความของเนื้อหาและพิจารณาความสอดคล้องใน ระบบการบริหารจัดการ จะต้องมีการวิเคราะห์เป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตามหลักของ สัมมาทิฐิ คือ การวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในงานสอนศีลธรรม โดยให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นใน สภาพแวดล้อม ปัจจัยการบริหารจัดการ ขั้นตอนและผลผลิต วิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ผลของการพัฒนาและวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาตามสภาพแวดล้อม ปัจจัยการ บริหารจัดการ ขั้นตอนและผลผลิต ดังจะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์ เป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณา ออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง รวมทั้งการสืบค้น ความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ สัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง ก็เช่นเดียวกัน ความรู้ ในเหตุและผลของปัญหา ความรู้ในเหตุและผลของสภาวะไร้ปัญหา แล้วจึงนำมาความรู้เหล่านั้นมา วางแผน

2) การวางแผน จากการศึกษาพบว่า การวางแผนนั้นมีแนวคิดมาจากหลักธรรมข้อ สัมมาสังกัปปะ แปลว่า ความดำริชอบ การตีความหมายของเนื้อหาและพิจารณาความสอดคล้องใน ระบบการบริหารจัดการ ทำให้ทราบว่า การวางแผนนั้นจะต้องเว้นมโนทุจริต คือ ปราศจากความ อาฆาตพยาบาท ปราศจากความโลภ และปราศจากความไม่รู้จริงตามวิธีการวิเคราะห์ แล้วทำมโน สุจริตเป็นพื้นฐานในการวางแผนแล้วกำหนดแผน 3 ระดับ คือ แผนระดับความคิด เป็นการจัดทำ แผนผังความคิดของงาน โดยกำหนดกรอบสภาพแวดล้อมกรอบปัจจัยการบริหารจัดการและการใช้ ปัจจัยการบริหารจัดการ กรอบการดำเนินงานและกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน และ กำหนดผลผลิต และกำหนดมาตรฐานและกำหนดตัวชี้วัด ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ได้ แผนระดับการเรียนรู้ เป็นการนำเป้าหมายของงาน มาหาแนวทางพัฒนาหรือนำพางานให้ไปถึง เป้าหมายร่วมกัน แผนระดับการปฏิบัติ เป็นสร้างแผนงานด้านวิชาการแผนงานบุคคลแผนงานด้าน งบประมาณหรือการบริหารงบประมาณ และสร้างแผนงานทั่วไปหรือการบริหารงานทั่วไป

3) การสื่อสารองค์กร จากการศึกษาพบว่า การพูด การเขียน การประชาสัมพันธ์ และการสั่งการจากระดับบนลงล่าง เน้นระบบการสื่อสารเฉพาะบุคคล เว้นวิสุทธิจิต และมีวิสุทธิจิต ในการพูดเป็นพื้นฐาน มีแนวคิดมาจากหลักธรรมข้อ สัมมาวาจา แปลว่า การเจรจาชอบ (Right Speech) เป็นวิธีการให้บุคลากรในสำนักงานพระสอนศีลธรรมมีพฤติกรรมทางการสื่อสารที่เป็น วัฒนธรรมองค์กรแห่งคุณธรรม โดยวิธีการสื่อสารด้วยความจริง สื่อสารเพื่อให้เกิดความสามัคคี สื่อสารด้วยความสุภาพอ่อนโยน สื่อสารเฉพาะที่เป็นประโยชน์ เมื่อสื่อสาร มีใจที่ประกอบด้วย เมตตา เอื้อเฟื้อ เกื้อหนุนกันและกัน

4) การปฏิบัติการ จากการศึกษาพบว่า บุคลากรในโครงการพระสอนศีลธรรมแต่ละ ตำแหน่ง มีหน้าที่กำกับไว้ซึ่งกำหนดเป็นภาระงาน นอกจากนี้ยังมีภาระงานที่ได้รับมอบหมายจาก ผู้บังคับบัญชาด้วย ดังนั้น พฤติกรรมการทำงานของบุคลากรตั้งแต่ผู้อำนวยการสำนักงานจนถึงพระ สอนศีลธรรม จึงต้องเป็นพฤติกรรมการทำงานที่เป็นองค์กรคุณธรรม ซึ่งการปฏิบัติการมีแนวคิด มาจากหลักธรรม ข้อ สัมมาปฏิบัติ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติการในภาระงานของแต่ละบุคคล หรือพฤติกรรมในการทำงานเฉพาะบุคคล จะต้องปฏิบัติตามหลักกายกรรม 3 ได้แก่ ปฏิบัติด้วยการ ไม่เบียดเบียนกัน ปฏิบัติด้วยความซื่อตรง ปฏิบัติด้วยความเป็นเจ้าของ คือ ให้ความร่วมมือกับงาน สอนศีลธรรม โดยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และพระสอนศีลธรรม ร่วมกันกำหนดหลักการ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ มีส่วนร่วมวางแผนการใช้ปัจจัยการบริหารจัดการของโครงการ ร่วมกันดำเนิน โครงการตามแผนที่ได้วางเอาไว้

5) การดำเนินการ จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีลำดับ ขั้นตอน วิธีการ ที่ จะทำให้งานสอนศีลธรรมสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ แนวคิดการดำเนินการได้มาจาก หลักธรรมข้อ สัมมาอาชีวะ แปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เป็นไป อย่างมีความสุข ดังนั้น การดำเนินการที่เป็นระบบของการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของ มหาวิทยาลัยสงฆ์ให้สามารถดำเนินการไปได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย จึงมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ดำเนินงานตามแผนงาน การสื่อสารตามแผนงาน คือการยึดหลักการและวิธีการสื่อสาร ดำเนินการด้วยวิธีปฏิบัติการและแผนปฏิบัติการ

6) การติดตามและตรวจสอบ จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์มีการติดตาม การสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรม ซึ่งได้มีการติดตาม และนิเทศประเมินผลการสอนเป็นประจำ ทุกปี เริ่มตั้งแต่มีการดำเนินการสอนศีลธรรม แต่ในส่วนงานสนับสนุนของผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ยัง ไม่มีการติดตามและตรวจสอบ อีกทั้ง มหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่มีระบบการติดตามตรวจสอบที่ครอบคลุม วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน เป็นเพียงการตรวจสอบการดำเนินงานในแต่ละ กิจกรรม ไม่มีการติดตามและตรวจสอบในระดับแผนงาน การสื่อสาร และปฏิบัติการ ว่าเป็นอย่างไร ลักษณะของการติดตามและตรวจสอบตามแนวคิดของหลักธรรมข้อ สัมมาวายามะ แปลว่า ความ

เพียรชอบ ได้แก่ แบบการเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการวางแผนการสื่อสารและการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้แล้ว แบบการขจัดปัญหาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แบบการพัฒนาการเพื่อวางแผนพัฒนาให้ดีขึ้น และแบบรักษามาตรฐาน โดยตรวจสอบตามตัวชี้วัดแผนการดำเนินงานการทบทวนและปรับปรุง

7) การทบทวนและปรับปรุง จากการศึกษาพบว่า การทบทวนและปรับปรุงเป็นวิธีการหนึ่งในระบบการบริหารจัดการที่ต่อเนื่องจากการติดตามและตรวจสอบ แนวคิดในการทบทวนและปรับปรุงได้มาจากหลักธรรมข้อ สัมมาสติ ที่แปลว่า ระลึกชอบ โดยการนำหลักสติปฏฐาน 4 เข้ามาใช้เป็นหลักในการทบทวนและปรับปรุง คือ การทบทวนโครงสร้างงานสอนศีลธรรมทั้งหมด ทบทวนการบริหารจัดการ ทบทวนผลของการบริหารจัดการ โดยทบทวนงานที่จะดำเนินการ งานที่กำลังดำเนินการ และงานที่ดำเนินการแล้ว

8) การควบคุมและรายงาน จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดมาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จของงานตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสอนศีลธรรม ดังนั้น แนวคิดที่นำมาเป็นแนวทางในการควบคุมการดำเนินงาน มาจากหลักธรรมข้อ สัมมาสมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นชอบ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเป็นการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการฝึกสมาธิ จึงมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมที่เป็นการสร้างมาตรฐานการดำเนินงานโดยกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จของแผนงานระยะสั้น ระยะยาว และตลอดโครงการ โดยกำหนดตัวชี้วัดทั้งหมดของแผนงาน การสื่อสาร และการปฏิบัติ และสร้างมาตรฐานการดำเนินการตลอดโครงการ

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผลจากการศึกษาพบว่า งานสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการดำเนินงานในรูปแบบของโครงการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แม้มหาวิทยาลัยสงฆ์มีความพยายามยกสถานะโครงการให้เป็นหน่วยงานอย่างใดอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย แต่ยังไม่ความมั่นคงในการสนับสนุนงบประมาณของรัฐ ดังนั้น รัฐบาลควรยกระดับการสนับสนุนและส่งเสริมงานสอนศีลธรรมโดยรวมเองงานที่เข้าซ้อนเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมให้อยู่ภายใต้การดูแลของมหาวิทยาลัย สนับสนุนงบประมาณด้านค่าตอบแทนและค่าบริหารจัดการอย่างเพียงพอตามแผนงานของมหาวิทยาลัย

2) จากการศึกษาพบปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างพระสอนศีลธรรมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบางแห่ง คือ ความเข้าใจไม่ตรงกันในภาระงานของพระสอนศีลธรรม ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายความตกลงร่วมมือด้านการจัดการเรียนการสอนโดยพระสอน

ศีลธรรมกับมหาวิทยาลัย โดยจัดทำคู่มือในการสนับสนุนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอน การติดตามประเมินผล ตลอดจนการร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) มหาเถรสมาคมควรให้การสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุ สร้างแรงจูงใจให้ทำงานเพื่อ พระศาสนา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการอบรมสั่งสอน ที่ยัง ไม่ได้เข้ามาเป็นพระสอนศีลธรรม และพระสอนศีลธรรมบางรูปไม่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาส ในการไปสอนตามสถานศึกษา โดยคณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรให้การยกย่องพระสอนศีลธรรม ตามสมควร ในบทบาทด้านการเผยแผ่พระศาสนา ตลอดจนอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ ตาม สมควร

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1) กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวกับพระสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาทของการสนับสนุนงานสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัย สงฆ์ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัย สงฆ์ อีกทั้งหน่วยงานดังกล่าว ควรนำระบบและกระบวนการบริหารจัดการนี้ ไปปรับประยุกต์ใช้ ได้ อย่างเหมาะสม

2) มหาเถรสมาคม ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการตามหลักมรรคมีองค์ 8 นี้ แล้วนำไปกำหนดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา ให้มีการศึกษาหลักธรรม คำสั่งสอนที่สามารถนำมาพัฒนาการบริหารจัดการ กำหนดรูปแบบการใช้อย่างถูกต้องตามหลัก พระพุทธศาสนา

3) สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำผลการศึกษางานสอนศีลธรรมไปปรับใช้กับพระสอน ศีลธรรมที่ดำเนินการสอนในสถานศึกษาของตน กำหนดกรอบความร่วมมือในการอบรมสั่งสอน นักเรียนในสถานศึกษาให้เป็นผู้มีศีลธรรม อีกทั้งจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีในการร่วมกันทำ กิจกรรมของสถานศึกษา และยังเป็นการสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมอีกด้วย เพราะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรในสถานศึกษานั้น

4) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรนำระบบการบริหารจัดการนี้ ที่มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาทั้งแนวคิดและระบบการบริหารไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการการสอน ศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการนี้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้ง งานบุคคล งานวิชาการ งบประมาณ และการบริหารทั่วไปได้

5) พระสอนศีลธรรมควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อศึกษาให้เข้าใจในบทบาทของพระ สอนศีลธรรม และความเข้าใจในการประสานงาน การให้ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการดำเนินงานด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในการรายงานผลการสอนได้

6) พระสงฆ์ทั่วไป สามารถนำภาระงานด้านวิชาการไปกำหนดเป็นกรอบในการอบรมสั่งสอนเยาวชน ตลอดจนสามารถพัฒนาหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะได้ทราบถึงภาระงาน บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องอบรมสั่งสอนนักเรียนและเยาวชน

7) ประชาชนทั่วไป นักวิชาการศึกษา หรือนักการศาสนา สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ค้นพบนี้ ไปศึกษาต่อยอด เป็นพื้นฐานทางการบริหารจัดการงานด้านการศึกษาและการศาสนาได้

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ พบว่า เป้าหมายของการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ สรรหาและพัฒนาพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความรู้ด้านการสอน จนสามารถสอนในสถานศึกษา อบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีศีลธรรม ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยถึงเป้าหมาย ความต้องการทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อกำหนดแผนงานหรือจัดทำยุทธศาสตร์ของงานสอนศีลธรรม

2) การวิจัยครั้งนี้ พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดหลักสูตรสำหรับสอนนักเรียนที่เป็นหลักสูตรบูรณาการระหว่าง สาระการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม หลักสูตรธรรมศึกษา หลักสูตรการอบรมต่าง เช่น ฌรณงค์ป้องกันยาเสพติด และงานด้านคุณธรรมจริยธรรมด้านอื่น ๆ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังขาดหลักสูตรอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรม จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งหลักสูตรของนักเรียนและหลักสูตรของพระสอนศีลธรรม

3) การวิจัยครั้งนี้ พบว่า เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเงินหรืองบประมาณ เมื่อมาถึงพระสงฆ์ ซึ่งตามพระวินัยนั้นไม่สามารถจับต้องได้ แต่ในการดำเนินงานด้านการสอนในสถานศึกษายังมีความจำเป็นอย่างมากที่พระสงฆ์จะต้องใช้เงินนั้นอยู่ จึงควรมีการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจของคนทั่วไป ตลอดจนคนต่างศาสนาด้วย

References

- Bonawitz, Mary Feeney. (2002). *Analysis and Comparison of the Moral Development of Student Required to Graduate with an Ethics Course*. Dissertation Abstracts International. 63(04) : 1433-A ; OTOBBR.
- Diamond, Catherine. (2005). *Red Lotus in the Twenty-First : Cinemas in the Lao Performing Art*. New theatre Quarterly.
- Lo, Chi Chun Rita. (2004). *Education for Personal and social Development : Case Study of a Key Secondary School in China*. Dissertation Abstracts International. 64(12) : 4451-A : June.
- Phillip Lewis. (1968). *Instruction Process and Media Innovation*. Chicago: Rand McNally.
- Platz, Roland. (2003). *Buddhism and Christianity in Competition? Religious and Ethnic Identity in Karen Communities of Northern Thailand*. (The Department of Cultural Science). Gallen Switzerland : St Gallen University